

ללמוד מה שהמציא ידידי הרב בלייכר שליט"א, לטחון מצות ולחזור וללושן במים ולאפותן בתנור כדי שאכילתן תהא נוחה, ובכך ניתן לאכול כזית או שני כזיתים ביחד. ולכאורה יש סברה לומר שאין יוצאים ידי חובה במצה כזו, כי האפיה הראשונה בטלה כבר, ואילו האפיה השנייה נעשתה באופן שאי אפשר לבוא לידי חימוץ, והרי דעת הרמב"ן שהלש מצה במי פירות אין יוצאים בה ידי חובה לפי שאינה באה לידי חימוץ, וגם כאן נאמר כיון שהאפיה השנייה נעשתה ממצות אפויות שאי אפשר להן להחמיץ, אין זו מצה כשרה לצאת ידי חובה בפסח; –

אולם מכאן יש ללמוד שאין סברה זו נכונה, אלא כיון שהיה ראוי להחמיץ לפני האפיה הראשונה, יוצאים בה ידי חובת מצה; שהרי העמדנו הברייתא כשלקט מחמשת המינים פירורים פחות מכזית [ולפרש"י מבואר גם שהחזירן לסולתן] וערסן, ועל זה שנינו שיוצא בה ידי חובתו בפסח. ואעפ"י שהקשו על תירוץ זה, לא דחו את הדין אלא דחו האוקימתא משום קושי לשוני. ולכן להלכה דקיימא לן כרבא שגם כשאין בפירורין כזית לא בטל שם 'לחם' ממנו כל זמן שיש לו תואר מראה לחם, אם כן גם במצה שטחנה ואפאה שוב, יצא (הגר"נ גולדברג שליט"א).

דף עו

'כל המנחות באות עשר עשר'. רש"י (מכת"י). וכן הובא ב'חדושי הרשב"א'. וכן נראה ממה שכתב רש"י לעיל נט. כתב שהוא הדין מנחת סולת. ואין הדבר מוסכם (ע' במצוין שם ממשנה למלך ושאר אחרונים).

'תא שמע דתניא שיפה ובעיטה בחיטין. רבי יוסי אומר: שיפה ובעיטה בבצק'. פירוש, מכך שחזר ואמר 'שיפה ובעיטה בבצק' – משמע דוקא בצק, שאילו בא להוסיף לא היה לו לשנות אלא 'ר' יוסי אומר: בבצק' (חדושי הרשב"א).

(ע"ב) 'כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיעט במדת עשרון – פסולות'. הגם שאי אפשר לצמצם המידה בדיוק, הפרש מועט כזה שאינו ניכר, אינו פוסל – שלא ניתנה תורה למלאכי השרת (עפ"י תוס' לעיל י: ד"ה קמץ; כג. ד"ה הוא. וכמוש"כ בחזו"א כא, יג. ע"ע במצוין לעיל יא. וע"ע חדושים ובאורים יב).

'רבי שמעון אומר: לא היה להן קצבה'. רש"י מכת"י: 'אלחם הפנים קאי' (ולהם לשון רבים – על שתיים עשרה חלות). ומשמע ש"ג נפה במנחת העומר מוסכם על כל הדעות. וכן משמע מסתימת המשנה לעיל (סו). שלא נחלק שם ר' שמעון.

וכן משמע קצת בגמרא, שעל דברי ר' שמעון הובאה הברייתא המדברת על לחם הפנים. וכן נראה מרש"י ומהשטמ"ק (אות ה) ומ'חדושי הרשב"א' שגרסו בברייתא שבגמרא 'ר' שמעון אומר שלש עשרה נפות היו במקדש זו למעלה מזו... ולא 'ר' שמעון בן אלעזר' כמו הגרסה שלפנינו.

ראיה נוספת; לפי מה שכתב רש"י כאן ש"ג נפה – מהלכה למשה מסיני [ונראה מקורו וטעמו שהוא בכלל מה שאמרו (ביומא פ).] 'שיעורין – הלמ"מ'. ובכלל זה כל דבר שתלוי במנין וקצבה, וכמו שכתב הרא"ש בתשובה על בן י"ג למצוות – שהלכה למשה מסיני הוא, בכלל 'שיעורין'], והלא ידועים דברי הרמב"ם (ממרים פ"א; סהמ"צ שורש ב; ובהקדמתו למשנה) שלא תימצא מחלוקת בין החכמים בהלכה למשה מסיני. ואולם לפי מש"כ בב"ק יז אפשר שאין כוונת הרמב"ם אלא בדברים שמפורש בגמרא עליהם 'הלכה למשה מסיני'. ולפי"ז אין ראיה מכאן שר' שמעון אינו חולק.

שו"מ עתה באגרת לחזו"א זצ"ל (בח"ג מ): 'והרבה מחלוקת מצינו בגמ' בהלכה מפני שכחת התורה, ומה שאמר הר"מ שאין בהלכה מחלוקת, היינו בהלכה ידועה'.
וכן מצינו מח' האם מזוהה צריכה שרטוט, ולדעת המצריך הרי זו הלמ"מ – לעיל לב: וע"ע בענין זה במובא ביוסף דעת קדושין לה:

'מלמד שנקחת סולת'. אין המכוון שצריך להקפיד לקנות מן השוק סולת דוקא ולא לקנות חטים [כמו שכתב בטורי אבן (חגיגה כד:). ודבריו ז"ל תמוהים בזה], ויהא הטעם משום שסולת התגר עדיף – שאין טעם לומר כן; הגע בעצמך, הדיוט או תגר שלוקחים סולת מן ההדיוט – כשר, ואילו תגר שיש לו סולת של עצמו – פסול. וגם לא מצינו בתורה כיוצא בזה, לעשות משמרת בכעין זה.
אלא ודאי הדבר תלוי בשעת ההקדש, כלומר צריך להקדיש סולת ואין מקדשים חטים, [ולפי שקרבנות ציבור באים מתרומת הלשכה, הרי שלקחתם היינו קידושם, ולכן נקטו 'לקיחה', אבל במנחת יחיד העיקר תלוי בקידוש, שכן מתפרש 'לקיחה' שבתורה בקרבנות].
הלכך לקח חטים ועשאן סולת, שפיר מקדישן למנחות. וכן חטים משדהו – מסלתן ומקדישן. וזה שאין מקדישים חטים – משום שנחשב כדבר שאינו ראוי עדיין, וצריך שיהא הקרבן ראוי וקרוב לעשות מצוותו. או גם שמא לא ימצא סלתו יפה, הלכך עדיף שיהא סולת בשעת הקדש (עפ"י חזון איש מנחות מב, כא; דמאי ד, ח).

*

התורה

'... אבל התורה שהיתה באה – על נס היתה באה. אמר הקב"ה: חביבה עלי מכל הקרבנות. ואף דוד אמר (תהלים נ) **זבח תודה יכבדני**. 'יכבדני' אינו אומר אלא **יכבדני** (שתי נוגי"ם) – אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא (מדרש רבי תנחומא – צו).

'... כי זה עיקר שעשוע עולם הבא – להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו יתב' – כי כל מה שיודעין ומכירין אותו יתב' ביותר, סמוכין אליו ביותר, כי שאר הדברים יתבטלו לעתיד כולם, בבחינת 'כל הקרבנות בטלין חוץ מקרבן תודה (ויק"ר פ"ט; פכ"ז). שלא ישאר לעתיד רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, כמו שכתוב (ישעיה יא): כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, שזה כל שעשוע עולם הבא' (מתוך 'לקוטי מוהר"ן ב, א).

דף עז

'אין מוסיפין על המדות יותר משתות'. פירוש, שתהא אותה מדה נקראת בשם הראשונה. אבל אם רצו עושים מדה מחודשת ומוסיפים וגורעים כרצונם (המאירי ב"ב צ. וע"ע במש"כ שם).

'המשתכר אל ישתכר יותר על שתות'. כתבו הפוסקים (חו"מ רלא, ט) שבמקום שרוב המוכרים אינם חשים

שאלות ותשובות לסיכום – מנחות ח"ב

היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר 'ברוך שהחיינו וקימנו' (הכהן, כשלא הקריב מנחה בשנה זו או בחצי שנה [שהרי הכהנים מחולקים למשמרות וכל משמר עובד שני ימים בשנה]). לשון אחרת: ישראל שלא הביא מנחה מימיו. ערשי ותוס'.

א. כן הדין בהקרבת זבחים (תוספתא, מובא בתוס').

ב. על עבודת המנחה והזבח מברכים ברכת המצוה. יש סוברים לברך על כל עבודה ועבודה, כגון

'ציקה בלילה פתיתה וכו' (בה"ג. ע' בהשגות הרמב"ן לספר המצוות שרש יב; אבודרהם בשם ר"י בן פלט). וי"א שמברכים רק על העבודה הגדולה, וכל השאר טפלות לה. (ע"ע לב שמה שם; משל"מ ריש הל' מעה"ק).

נטלן לאכלן אומר 'המוציא לחם מן הארץ'.

לדעת רבנו תם (עתוס' פסחים לו: ד"ה דכולי), הוא הדין למנחת מחבת ומרחשת המטוגנות. ויש

חולקים וסוברים שבאלו מברך 'מוזנות' (ער"ש חלה א,ה; המכריע סג).

דף עו

קלב. א. כיצד וכמה שפים ובוטטים להכנת המנחה?

ב. כמה חלות היו נעשות המנחות השונות, למצוה ולעכב?

ג. מהי הכמות הסופית של מנחת העומר, שתי הלחם ולחם הפנים, ומהי הכמות ההתחלתית, קודם הניפוי – לכתחילה ובדיעבד?

ד. האם היתה קיצבה לניפוי המנחות?

ה. האם יש ליקח סולת מוכן לצורך המנחות, או אפשר ליקח חטים מן השוק ולטחון ולנפות?

א. כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה (= שפשוף בפיסת ידו, בין ידי) וחמש מאות בעיטה (= באגרופו או בפס ידו הסמוך לזרוע. ל"א: ברגל. עפ"י רש"י). שף אחת ובוטט שתיים, שף שתיים ובוטט שלשה. וחוזר כסדר הזה חלילה מאה פעם. נסתפק רבי ירמיה האם שיפה אחת היינו שפשוף לכיוון אחד או שמא הולכה והבאה נחשבות אחת.

השיפה והבעיטה היו נעשות בחטים, להסרת הקליפות. רבי יוסי אומר: בבצק (ולא בחטים). ויש גורסים: שיפה בחטים ובעיטה בבצק).

ב. מנין החלות במנחות השונות;

בלחם הפנים – 12 חלות, כמפורש בתורה. ואם שינה – פסל (חק עולם).

חביתיה כהן גדול – 12 (גזרה שוה 'חוקה חוקה' מלחם הפנים. ואף בדיעבד פסול כלחה"פ).

א. נראה שמנחת חינוך הכהן באה י"ב חלות חביתין, אך אין מסתבר שמעכב הדבר בדיעבד, כי

'חוקה' יש להעמיד רק על חביתין (חדושים ובאורים ה,ד).

ב. נחלקו הראשונים במנחת חביתין, האם מחלקים כל חלה וחלה לשתים לפי האומדן, מחציתה

מקריבים בבקר ומחציתה בערב (רמב"ם מעה"ק יג,ד), או אין מחלקים את החלות כלל אלא בבקר

מקריבים שש חלות ובערב שש חלות (ראב"ד. וכן משמעות רש"י כת"י להלן פז: ולדבריו מחלקים אותה

כשהיא עיסה. ואילו התוס' שם הוכיחו שמחלקים אותה בעודה סולת).

חלות תודה – 10 חלות מכל סוג. סך הכל: 40 חלות. ואם מיעט – תנא קמא דברייתא מכשיר. וכן אמר

רב טובי בר קיסנא, שאפילו עשה חלה אחת מכל סוג, ס"ה ארבע חלות – כשר [ובלבד שיפריש תרומתם

קודם לאפיה, שאל"כ פסול שהרי צריך להרים תרומה לחם שלם ולא פרוס]. ויש אומרים (וכן דעת סתם

ברייתא קמייתא) שאם ריבה בחלות או מיעט – פסולות.

רקיקי נזיר וכן חלות נזיר – 10 (שהוקשו לחלות תודה – תודת שלמיו לרבות שלמי נזיר. ולענין דיעבד נראה ג"כ שדינו כתודה).

שאר כל המנחות; לדברי רבי יהודה, באות עשר עשר (שיש להשוותן ללחמי תודה כי דומות להן ברוב צדדים. או משום שסובר להשוות מנחות הבאות ע"י הדיוט, מלהשוותן לחביתי כה"ג). ולדברי רבי מאיר באות שתים עשרה חלות (שדומות ביותר צדדים לחביתי כה"ג מללחמי תודה. או משום שסובר להשוות המנחות שהן קדשי קדשים, ואילו לחמי תודה – קדשים קלים). בדיעבד – מספר החלות אינו מעכב, וכן אין לחוש למידת שוויוןן זו לזו. וכן אמר רב הונא: מנחת מאפה שאפאה חלה אחת – יצא (מצת כתיב. והוא הדין לשאר מנחות נדבה. עתוס').

א. ברקיקין כתוב מצות, ולכאורה יוצא לשיטתו שאם עשה רקיק אחד פסול. אבל לפי הדעה המכשירה גם בחלות תודה, הגם שכתוב שם מצות, הוא הדין ברקיקין יהא כשר (עפ"י חדושים ובאורים יב).

ב. לפרש"י כת"י מנחת סולת גם כן נעשית חלות לאחר הקמיצה כשאר מנחות. ויש חולקים (ע' משל"מ ולח"מ מעה"ק יג; מנ"ח קטז, יא).

ג. מנחת חוטא, לפי דעה אחת אינה בכלל המנחות שבמשנה (עפ"י שטמ"ק).

ג. המידות שלאחר הניפוּי:

העומר – עשרון (= עשירית האיפה). שתי הלחם – שני עשרונים סולת, עשרון לחלה האחת. לחם הפנים – 24 עשרונים, שני עשרונים הלחם האחד.

מידות אלו מעכבות, לא פחות ולא יותר. וה"ה לכל שאר המנחות, אם ריבה ומיעט ממדתן – פסולות. הכמות ההתחלתית שממנה היו מנפים:

העומר – שלש סאים (מפני שסוביה מרובים מאד, כי באה משעורה חדשה). שתי הלחם – שלש סאים (די בשלש סאים להביא ממנה שני עשרונים מן המובחר, היות והיא באה חטה). לחם הפנים – 24 סאים, (די בסאה לכל עשרון מנופה, כי באה מחטה ומן הישן). המידות הללו אינן מעכבות, ובלבד שתהא סולת ברורה בשעת אפיה. (רש"י).

נמצא העומר בא עשירית מהכמות שמנפים, שתי הלחם – שתי עשירות, ולחם הפנים – שלש עשירות.

ד. העומר היה מנופה בי"ג נפה (רש"י: הלכה למשה מסיני); דקה, וגסה, ודקה, וגסה וכו'. רבי שמעון בן אלעזר אומר: זו למעלה מזו וזו למעלה מזו.

לפרש"י הנדפס למעלה, מתחיל בגסה ביותר ומסיים בדקה ביותר. ולפרש"י כת"י מתחיל בדקה ביותר ובגסה ביותר, ומנפה והולך בפחות דקה ובפחות גסה.

שתי הלחם, מנפה בי"ב נפה. לחם הפנים – בי"א. רבי שמעון אומר: לא היתה להן (– לחם הפנים. רש"י) קצבה, ובלבד שתהא מנופה כל צרכה.

ה. כל המנחות יש ליקחן סולת מוכן (לפי שאין הכל בקיאים בניפוּי, הלכך יש לקנות סולת מנופה הגם שהוא יקר יותר (עפ"י רש"י מכת"י). מלבד בלחם הפנים, אפשר ליקח אפילו חטים (ולקחת סלת – מכל מקום. ודוקא זו שכתוב בה אתה). התורה חסה על ממונם של ישראל, והרי כמות הלחם מרובה ובאים בכל שבת ושבת.